

مدارهای ترتیبی – فلیپ فلاپ ها

هدف کلی: آموزش مدارهای ترتیبی و فلیپ فلاپ ها

کل زمان اختصاص داده شده به فصل: ۲۰ ساعت آموزشی

هدف های رفتاری: در پایان این فصل از فراگیرنده انتظار می رود که :

- ۱- مفهوم یک سلول حافظه را شرح دهد.
- ۲- مدارهای ترتیبی را تشریح کند.
- ۳- مدار الکترونیکی یک فلیپ فلاپ را رسم کند.
- ۴- انواع فلیپ فلاپ های RS را شرح دهد.
- ۵- بلوک دیاگرام ساده یک فلیپ فلاپ نوع RS را رسم کند.
- ۶- دلیل استفاده از فلیپ فلاپ نوع RS ساعتی را بیان کند.
- ۷- فلیپ فلاپ RS با استفاده از گیت NOR و NAND قرار دهد.
- ۸- تقسیم بندی فلیپ فلاپ ها را براساس عملکرد ورودی پالس ساعت شرح دهد.
- ۹- دلیل استفاده از فلیپ فلاپ نوع JK را شرح دهد.
- ۱۰- نحوه ایجاد یک فلیپ فلاپ نوع D و کاربرد آن را شرح دهد.
- ۱۱- فلیپ فلاپ نوع T و کاربرد آن را توضیح دهد.
- ۱۲- کلیه هدف های رفتاری در حیطه عاطفی که در فصل اول آمده است را باید در این فصل مورد توجه قرار دهد.
- ۱۳- به سؤال های الگوی پرسش پاسخ دهد.

5
0
1
0
1
D
I
G
I
T
A
L
5

Flip-Flop	فلیپ فلاپ	Master	اصلی	Data Type	نوع داده
Bistable Multivibrator	مولتی ویبراتور با دو حالت ثابت	Slave	فرعی	Delay	تأخیری
Clock Pulse	پالس ساعت	Toggle	حالت کلیدی مخصوص	Counter	شمارنده
Set	تنظیم کردن	Preset	پیش تنظیم	Race Around	دور خود چرخیدن
Reset	به حالت اولیه برگرداندن	Clear	پاک کردن		
Bounce	لرزش پرش	DIGITAL			

واژه های بنیادی فصل پنجم

پیش‌گفتار

تغییر وضعیت یا پذیرش اطلاعات جدید را به کمک یک سیگنال کنترل خاص، که پالس ساعت (Clock Pulse) نامیده می‌شود، تعیین می‌کنند.

۱-۵- فلیپ‌فلاپ‌ها (Flip-Flops)

مدار ترتیبی که دو وضعیت پایدار دارند را فلیپ‌فلاپ می‌گویند.

فلیپ‌فلاپ‌ها را در چهار دسته JK, RS, D و T تقسیم‌بندی می‌کنند.

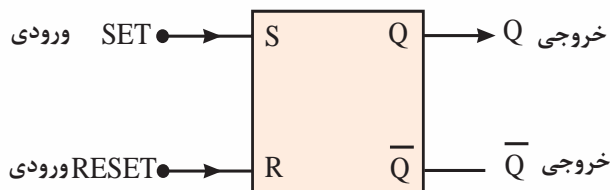
۲-۵- فلیپ‌فلاپ RS (Reset Set Flip-Flop)

مدارهای ترتیبی هستند که دو وضعیت Set و Reset پایدار دارند.

۱-۲-۵- فلیپ‌فلاپ RS حافظه: سلول‌های حافظه

ساده‌ترین مدارهای ترتیبی هستند. این سلول‌ها را فلیپ‌فلاپ می‌نامند. بلوک دیاگرام مدار فلیپ‌فلاپ RS را در شکل ۲-۵ مشاهده می‌کنید.

در این مدار R حرف اول Reset به معنی بازگرداندن به حالت اولیه و S حرف اول Set به معنی ایجاد حالت مورد نظر است.

شکل ۲-۵- بلوک دیاگرام فلیپ‌فلاپ RS

یک سلول حافظه باید قابلیت حفظ اطلاعات ثبت شده (به خاطر سپاری، به یاد سپاری، نگهداری) را داشته باشد. به عبارت دیگر، یک سلول حافظه باید دارای قابلیت‌های زیر باشد:

- پذیرش اطلاعات در هر زمان،
- حفظ اطلاعات پذیرفته‌شده تا هر زمان،
- جایگزینی اطلاعات جدید به جای اطلاعات قبلی در هر زمان.

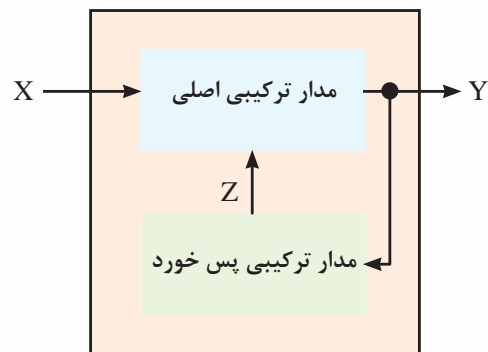
همان‌طور که مشاهده کردید خروجی مدارهای منطقی که تا کنون بررسی کردیم در هر لحظه تابع معینی از ورودی‌های آنها در همان لحظه بود. به عبارت دیگر با تغییر هم‌زمان ورودی‌های مدارها، خروجی‌های آن نیز متناسب با ورودی‌ها تغییر می‌کردند. مدارهای ترکیبی توانایی نگهداری و به خاطر سپاری حالت‌های ورودی را ندارند. ماشین‌های حسابگر و سیستم‌های کنترل، برای نگهداری اطلاعات و استفاده مکرر از آنها نیاز به حافظه دارند. مدارهای دارای حافظه را مدارهای ترتیبی می‌نامند. این مدارها قابلیت به خاطر سپاری (در یاد نگه‌داشتن) ترتیب پیامدها را دارند.

یک مدار ترتیبی شامل دو بخش اساسی به شرح زیر است:

الف) بخشی که بر اساس وضعیت قبلی خروجی‌های مدار، توابعی را ایجاد می‌کند. این بخش، مدار پس‌خورد نامیده می‌شود.

ب) بخشی که وضعیت مدار را بر اساس حالت ورودی‌های مدار و ورودی‌های دریافتی از مدار فیدبک مشخص می‌کند و وضعیت جدید سیستم را به وجود می‌آورد. این بخش را مدار اصلی می‌نامند.

شکل ۱-۵ بلوک دیاگرام مدار ترتیبی را نشان می‌دهد.

شکل ۱-۵- بلوک دیاگرام یک مدار ترتیبی

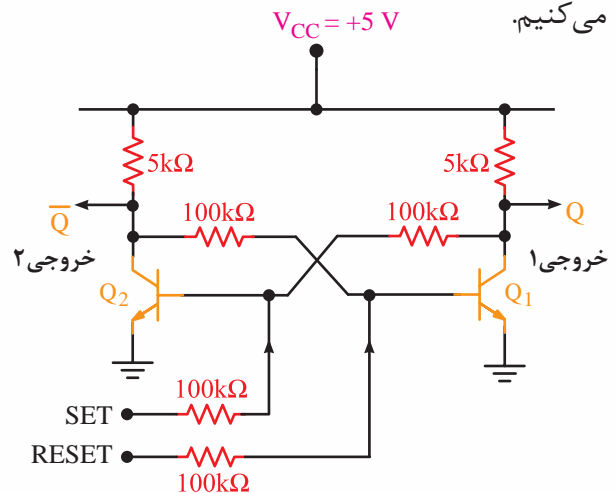
ممکن است یک مدار ترتیبی بیش از یک ورودی یا خروجی داشته باشد. در اغلب مدارهای ترتیبی زمان

۲-۲-۵- مدار الکترونیکی فلیپ فلاپ RS:

فلیپ فلاپ‌ها مدارهای الکترونیکی با دو وضعیت پایدار هستند. این گونه مدارها را مولتی‌ویبراتور بی‌استابل (Bistable multivibrator) می‌نامند.

در شکل ۳-۵ مدار الکترونیکی یک نمونه از این فلیپ فلاپ‌ها را مشاهده می‌کنید. این فلیپ فلاپ را FF-RS می‌نامند. در این مدار باید همیشه یکی از ترانزیستورها در حالت قطع و دیگری در حالت اشباع باشد.

ورودی‌های Set و Reset را به ترتیب به بیس ترانزیستورهای Q_1 و Q_2 می‌دهیم و خروجی‌های Q و \bar{Q} به ترتیب از کلکتور ترانزیستورهای Q_1 و Q_2 دریافت می‌کنیم.

شکل ۳-۵ مدار الکترونیکی یک نمونه فلیپ فلاپ

اگر یک پالس ساعت به ورودی Set برسد، ترانزیستور Q_2 را به حالت اشباع می‌برد و موجب کاهش شدید ولتاژ کلکتور آن می‌شود. این کاهش ولتاژ، ترانزیستور Q_1 را به حالت قطع می‌کشد؛ زیرا ولتاژ کافی به پایه بیس آن نمی‌رسد تا روشن بماند. در این حالت شرایط زیر برقرار می‌شود.

$$V_{C1} \approx V_{CC} = +5\text{volt} \quad \text{ترانزیستور } Q_1 \text{ قطع}$$

$$Q \equiv \text{High} \equiv \langle \text{۱} \rangle$$

و

$$V_{C2} = V_{CE(\text{Sat})} \approx 0.2\text{V} \quad \text{ترانزیستور } Q_2 \text{ اشباع}$$

$$\bar{Q} \equiv \text{Low} \equiv \langle \text{۰} \rangle$$

در این شرایط می‌گوییم فلیپ فلاپ Set شده است. در صورتی که یک پالس به ورودی Reset برسد، ترانزیستور Q_1 را به حالت اشباع می‌برد و ولتاژ کلکتور ترانزیستور Q_2 را کاهش می‌دهد. کاهش ولتاژ، بیس ترانزیستور Q_1 را به حالت خاموشی می‌برد و شرایط زیر حاکم می‌شود.

$$V_{C1} = V_{CE(\text{Sat})} \approx 0.2\text{V} \quad \text{ترانزیستور } Q_1 \text{ اشباع}$$

$$Q \equiv \text{Low} \equiv \langle \text{۰} \rangle$$

و

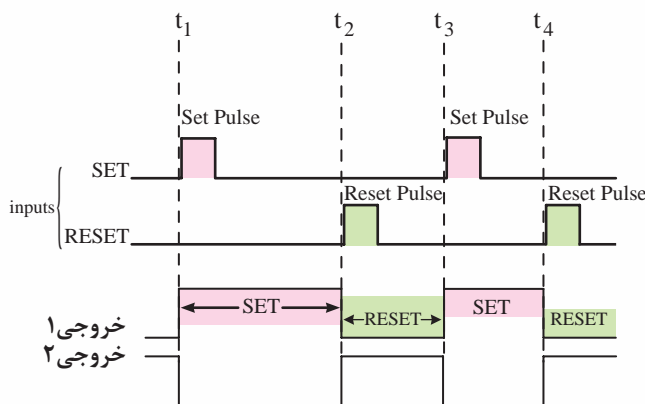
$$V_{C2} \approx V_{CC} = +5\text{volt} \quad \text{ترانزیستور } Q_2 \text{ قطع}$$

$$\bar{Q} \equiv \text{High} \equiv \langle \text{۱} \rangle$$

در این حالت می‌گوییم فلیپ فلاپ Reset شده است. با قطع پالس‌های Set و Reset، مدار، آخرین وضعیت خود را حفظ می‌کند. این وضعیت را حالت ذخیره می‌نامیم.

با اعمال هم‌زمان پالس‌های Set و Reset به هر دو ترانزیستور، این وضعیت یک حالت ناخواسته یا تعریف نشده است که در فرایند کار مدار باید از ایجاد این حالت پرهیز کنیم.

در شکل ۴-۵ نمودار زمانی پالس‌های Set و Reset و خروجی‌های Q و \bar{Q} رسم شده است.

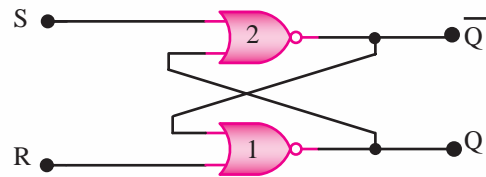

شکل ۴-۵ پاسخ مدار به ورودی‌های Set و Reset

با مراجعه به جدول دوم کتاب آزمایشگاه مجازی مدار فلیپ فلاپ RS را شبیه‌سازی کنید و عملکرد آن را مورد تحلیل قرار دهید.

۳-۲-۵- فلیپ فلاپ RS با استفاده از گیت NOR

در شکل ۵-۵ مدار معادل فلیپ فلاپ که با دروازه‌های NOR اجرا شده است را مشاهده می‌کنید. در این شکل خروجی گیت شماره ۱ به ورودی گیت شماره ۲ و خروجی گیت شماره ۲ به ورودی گیت شماره ۱ فیدبک شده است. تفکیک مدارهای پس‌خورد (فیدبک) و اصلی از یک‌دیگر امکان‌پذیر نیست. این‌گونه مدارها را مدارهای ادغام شده در یک‌دیگر (مُدغم) می‌نامند.

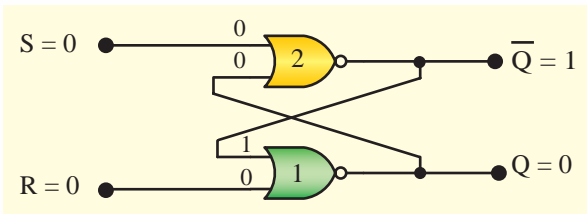

شکل ۵-۵ مدار FF-SR با گیت‌های NOR

مدار دارای دو ورودی اصلی S و R و تأثیر ورودی Q یا \bar{Q} از طریق مدار فیدبک است. لذا می‌تواند $2^3 = 8$ حالت مختلف داشته باشد. می‌دانیم در دروازه NOR اگر یکی از ورودی‌ها در حالت «یک» منطقی باشد، خروجی آن در حالت «صفر» منطقی قرار می‌گیرد. با در نظر گرفتن این نکته و با توجه به تأخیر در انتشار گیت‌های منطقی به تشریح مرحله‌به‌مرحله مدار می‌پردازیم.

حالت اول: اگر ورودی‌های S و R هر دو در حالت صفر منطقی باشد و حالت قبلی فلیپ فلاپ به صورت $Q = 0$ و $\bar{Q} = 1$ باشد؛ هر دو ورودی دروازه (۲) در حالت صفر قرار می‌گیرند لذا خروجی آن در حالت یک باقی می‌ماند (سطر اول جدول صحت NOR) از سوی دیگر یکی از ورودی‌های دروازه (۱) در حالت یک قرار دارد لذا خروجی این دروازه نیز در حالت صفر باقی می‌ماند. به عبارت دیگر، وضعیت خروجی‌ها تغییر نمی‌کند. شکل

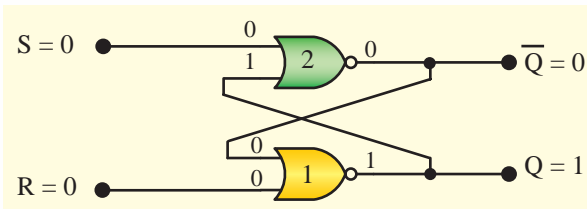
۵-۶ این حالت را نشان می‌دهد.

شکل ۵-۶ حالت اول $R=0$ و $S=0$

حالت دوم: حال اگر $S = R = 0$ و حالت قبلی فلیپ فلاپ به صورت $Q = 1$ و $\bar{Q} = 0$ باشد، ورودی‌های دروازه (۱) هر دو در حالت صفر منطقی قرار دارد و خروجی آن در حالت یک باقی می‌ماند، از طرفی چون یکی از ورودی‌های دروازه (۲) در حالت یک منطقی است، خروجی این دروازه نیز در حالت صفر باقی می‌ماند. به این ترتیب باز هم وضعیت خروجی‌ها تغییر نمی‌کند.

شکل ۵-۷ این حالت را نشان می‌دهد.

شکل ۵-۷ حالت دوم $R=0$ و $S=0$

حالت سوم: اکنون حالتی را در نظر می‌گیریم که $S=0$ و $R=1$ باشد. در این حالت بدون توجه به وضعیت قبلی فلیپ فلاپ، به دلیل اینکه یکی از ورودی‌های دروازه (۱) در حالت یک منطقی است، خروجی این دروازه صفر می‌شود. با صفر شدن خروجی دروازه (۱) هر دو ورودی دروازه (۲) در حالت صفر منطقی قرار می‌گیرد و خروجی آن به حالت یک منطقی می‌رود.

به بیان دیگر اگر $S=0$ و $R=1$ باشد، بدون توجه به وضعیت قبلی، سیستم به حالت $Q=0$ و $\bar{Q}=1$ می‌رود، شکل ۵-۸ این حالت را نشان می‌دهد.

می‌توانیم به صورت جدول ۵-۱ خلاصه کنیم.

جدول ۵-۱- جدول صحت فلیپ‌فلاپ SR

وضعیت ورودی‌ها	RS_FF وضعیت قبلی خروجی	RS_FF وضعیت فعلی خروجی				
S	R	$Q_{(t-1)}$	$\bar{Q}_{(t-1)}$	$Q_{(t)}$	$\bar{Q}_{(t)}$	
0	0	0	1	0	1	فلیپ‌فلاپ وضعیت قبلی خود را حفظ می‌کند حالت ذخیره
0	0	1	0	1	0	
0	1	0	1	0	1	فلیپ‌فلاپ بدون توجه به حالت قبلی Reset می‌شود.
0	1	1	0	0	1	
1	0	0	1	1	0	فلیپ‌فلاپ بدون توجه به حالت قبلی Set می‌شود.
1	0	1	0	1	0	
1	1	0	1	0	0	فلیپ‌فلاپ وارد حالت غیر مجاز می‌شود.
1	1	1	0	0	0	

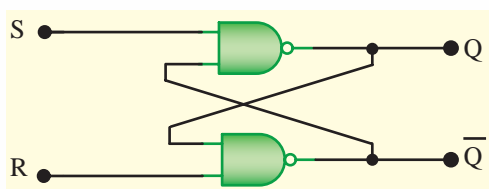
برای بهتر به خاطر سپردن جدول ۵-۱ آن را به صورت جدول ۵-۲ خلاصه می‌کنیم.

جدول ۵-۲- جدول مختصر شدهٔ FF-SR با دروازه‌های NOR

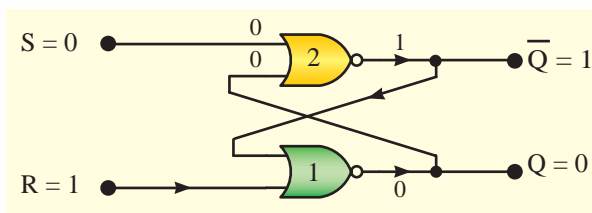
S	R	$Q_{(t)}$	
0	0	$Q_{(t-1)}$	← حفظ وضعیت قبلی
0	1	0	← Reset
1	0	1	← Set
1	1	*	← غیر مجاز

۴-۲-۵- فلیپ‌فلاپ RS با استفاده از گیت

NAND: فلیپ‌فلاپ SR را می‌توان با دروازه‌های NAND نیز طراحی کرد. در شکل ۵-۱۱ مدار یک فلیپ‌فلاپ که با دروازه‌های NAND طراحی شده‌است را مشاهده می‌کنید، در جدول ۵-۳ جدول صحت آن دیده می‌شود.

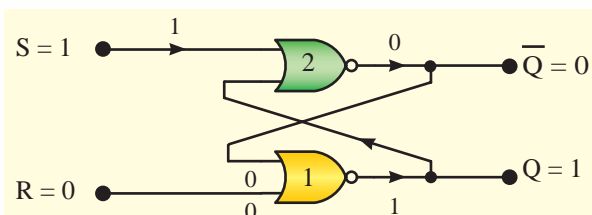

شکل ۵-۱۱- فلیپ‌فلاپ SR با گیت‌های NAND

شکل ۵-۸- حالت سوم $S=0$ و $R=1$

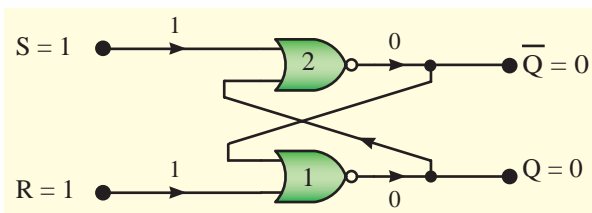
حالت چهارم: اگر $S=1$ و $R=0$ باشد، چون یکی از ورودی‌های دروازهٔ (۲) در حالت یک منطقی است و خروجی آن به حالت صفر منطقی می‌رود. در این صورت، هر دو ورودی دروازهٔ (۱) در حالت صفر منطقی قرار می‌گیرد و خروجی این دروازه نیز یک می‌شود به بیانی دیگر اگر $S=1$ و $R=0$ باشد، بدون توجه به وضعیت قبلی سیستم، $Q=1$ و $\bar{Q}=0$ می‌شود. شکل ۵-۹ این حالت را نشان می‌دهد.

شکل ۵-۹- حالت چهارم $S=1$ و $R=0$

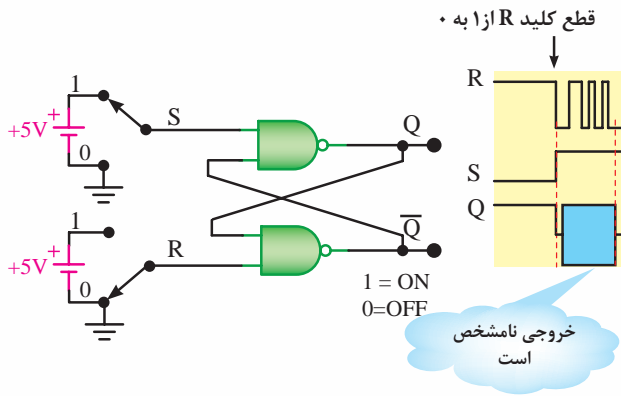
حالت پنجم: حالتی را در نظر می‌گیریم که $S=R=1$ شود. در این حالت نیز چون دست کم یکی از ورودی‌های هر دو دروازهٔ (۱) و (۲) در حالت یک منطقی است، خروجی‌های هر دو دروازه در حالت صفر منطقی قرار می‌گیرد.

شکل ۵-۱۰ این حالت را نشان می‌دهد.

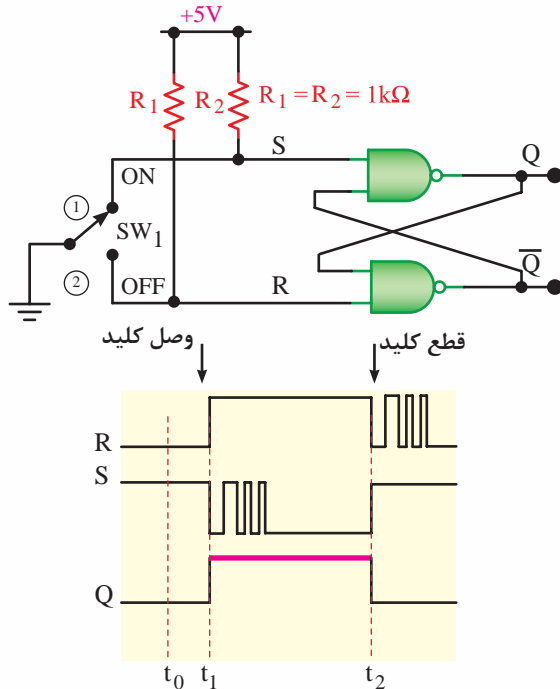
شکل ۵-۱۰- حالت پنجم $S=1$ و $R=1$

اگر وضعیت خروجی‌های فلیپ‌فلاپ را قبل از تغییر حالت با $Q_{(t-1)}$ و $\bar{Q}_{(t-1)}$ وضعیت خروجی‌های آن را بعد از تغییر حالت با $Q_{(t)}$ و $\bar{Q}_{(t)}$ نشان دهیم، تحلیل فوق را

شکل ۵-۱۲- اثر لرزش کلید در مدار فلیپ فلاپ SR با گیت NAND
این قطع و وصل‌ها ممکن است باعث بروز اشتباهاتی در عملکرد مدارهای منطقی ترتیبی شود برای حذف این لرزش‌ها از مدار شکل ۵-۱۳ استفاده می‌کنیم.

مقاومت‌های Pull up یا افزایشده سطح ولتاژ

شکل ۵-۱۳- مدار فلیپ فلاپ SR بدون اثر لرزش کلید

در شکل ۵-۱۳ اگر کلید را در حالت (۱) فرض کنیم فلیپ فلاپ Set می‌شود. حال اگر کلید تغییر وضعیت دهد، به محض اولین اتصال با کنتاکت (۲) مقدار $S=1$ می‌شود و فلیپ فلاپ را Reset می‌کند. جدا شدن کنتاکت متحرک کلید از کنتاکت ثابت (۲)، در فلیپ فلاپ حالت ذخیره ($S=R=1$) به وجود می‌آید. لذا خروجی‌های

جدول ۳-۵- جدول صحت فلیپ فلاپ SR با گیت

NAND

S	R	Q (t)	
0	0	*	← غیر مجاز
0	1	1	← Set
1	0	0	← Reset
1	1	$Q_{(t-1)}$	← حالت ذخیره

تمرین کلاسی ۵-۱: جدول صحت ۴ حالتی مدار شکل ۵-۱۱ را به دست آورید و آن را با جدول صحت ۴ حالتی فلیپ فلاپ طراحی شده با دروازه‌های NOR مقایسه کنید.

فلیپ فلاپ SR را به نام قفل SR (SR-Latch) نیز می‌نامند. زیرا پس از، از بین رفتن فرمان‌های Set یا Reset فلیپ فلاپ طبق جدول ۵-۴ در آخرین وضعیت خود قفل می‌شود.

جدول ۴-۵- جدول فلیپ فلاپ قفل SR

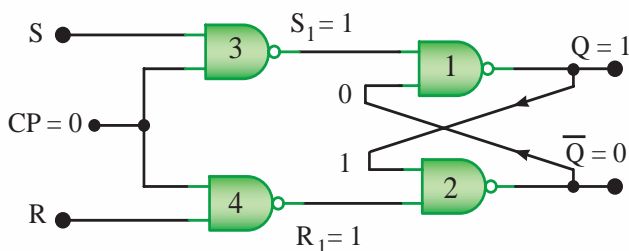
S	R	Q (t)	
0	0	*	← غیر مجاز
0	1	1	← Set
1	0	0	← Reset
1	1	$Q_{(t-1)}$	← حالت ذخیره

یکی از کاربردهای مدار شکل ۵-۱۱ حذف لرزش کلیدهای مکانیکی (Bounce) است. وقتی یک کلید، تغییر وضعیت می‌دهد به دلیل لرزش ناشی از این تغییر وضعیت، در طی چند میلی ثانیه اول قطع و وصل‌های مکرر در بین کنتاکت ثابت و کنتاکت متحرک کلید پدید می‌آید، شکل ۵-۱۲ وضعیت اثر لرزش کلیدها را نشان می‌دهد.

Clock Pulse یا پالس ساعت ورودی (CP) به عنوان یک سیگنال فعال ساز عمل می کند. هنگامی که $CP=0$ است، S_1 و R_1 یک می شود. در این شرایط خروجی Q و \bar{Q} تغییر وضعیت نمی دهند و حالت قبل خود را حفظ می کنند، شکل ۱۵-۵ و ۱۶-۵ این حالت ها را نشان می دهد.

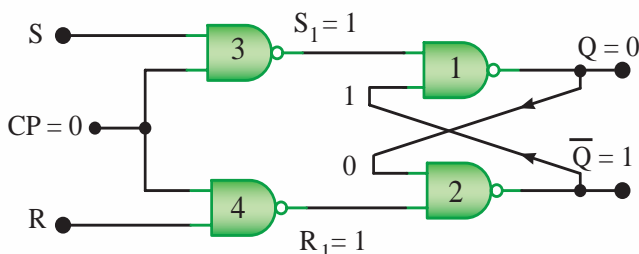
در واقع این شکل ها نشان می دهد که وضعیت S و R هر چه باشد چون پالس ساعت در وضعیت صفر منطقی است، خروجی حالت قبل خود را حفظ می کند و ثابت می ماند.

ورودی های S و R اثری در خروجی ندارند.

شکل ۱۵-۵- خروجی $Q=1$ حالت قبل را حفظ می کند و ثابت می ماند.

ورودی های S و R اثری در خروجی ندارند.

شکل ۱۶-۵- خروجی $Q=0$ حالت قبل را حفظ می کند و ثابت می ماند.

اگر $CP=1$ شود خروجی گیت NAND شماره ۳ و ۴ براساس ورودی های S و R تغییر می کند و در این حالت خروجی Q و \bar{Q} مطابق جدول درستی فلیپ فلاپ $R-S$ می شود شکل ۱۷-۵ مدار فلیپ فلاپ $R-S$ ساعتی را در زمان اعمال پالس ساعت نشان می دهد.

آن تغییر وضعیت نمی دهد. همین طور به هنگام تغییر وضعیت از ۲ به ۱ نیز با اولین تماس کنتاکت متحرک با کنتاکت ثابت ۱ فلیپ فلاپ Set می شود.

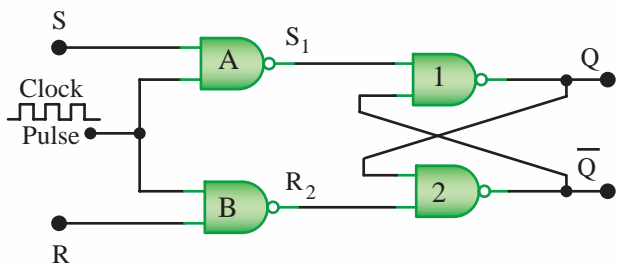
۵-۲-۵- فلیپ فلاپ SR ساعتی: فلیپ فلاپ SR دو

اشکال اساسی دارد:

(۱) عکس العمل نشان دادن فوری نسبت به تغییر وضعیت ورودی ها

(۲) وجود حالت تعریف نشده (غیر مجاز)

نخستین اشکال، عکس العمل نشان دادن فوری نسبت به تغییر وضعیت ورودی ها است. یعنی به محض آن که ورودی های مدار تغییر کند، خروجی های آن نیز متناسب با این تغییر وضعیت ها، تغییر می کند. برای رفع این مشکل، مدار فلیپ فلاپ SR را مطابق شکل ۱۴-۵ اصلاح می کنیم. در این مدار پالس ساعت (Clock Pulse) به عنوان یک سیگنال فعال ساز عمل می کند.

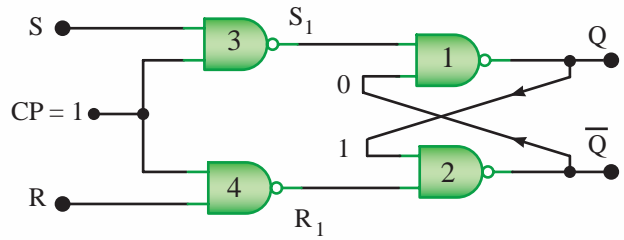
شکل ۱۴-۵- مدار فلیپ فلاپ SR ساعتی

جدول ۵-۵ جدول صحت فلیپ فلاپ SR ساعتی را نشان می دهد.

جدول ۵-۵- جدول صحت فلیپ فلاپ SR ساعتی

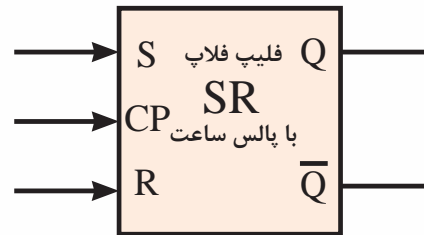
Clock	S	R	Q
0	0	0	تغییر نمی کند
0	0	1	" "
0	1	0	" "
0	1	1	" "
1	0	0	تغییر نمی کند
1	0	1	0 Reset
1	1	0	1 Set
1	1	1	غیر مجاز

صفر منطقی باشد، ورودی‌های دروازه‌های (۱) و (۲) که فلیپ‌فلاپ RS را می‌سازند، در حالت $S_1=R_1=1$ هستند و فلیپ‌فلاپ در حالت ذخیره باقی می‌ماند. به عبارت دیگر، ورودی‌های S و R را حس نمی‌کند. وقتی پالس ساعت حالت یک منطقی داشته باشد، دروازه‌های ۳ و ۴ شکل ۵-۱۷ باز شده و اطلاعات ورودی توسط فلیپ‌فلاپ خوانده می‌شود.

شکل ۵-۱۷- CP=1 است. Q و \bar{Q} از مقادیر S و R تبعیت می‌کنند.

شکل ۵-۱۸- بلوک دیاگرام فلیپ‌فلاپ SR ساعتی را نشان می‌دهد.

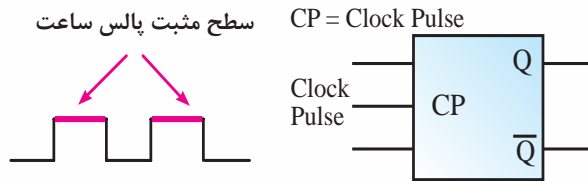

شکل ۵-۱۸- بلوک دیاگرام فلیپ‌فلاپ SR ساعتی

۳-۵- تقسیم‌بندی فلیپ‌فلاپ‌ها براساس پالس ساعت

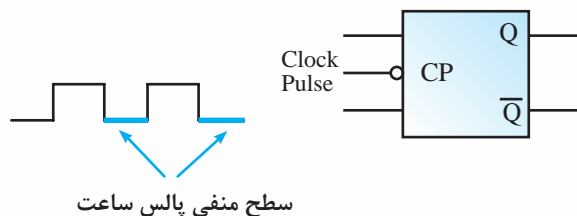
چگونگی عملکرد فلیپ‌فلاپ‌ها را براساس پالس ساعت نیز تقسیم‌بندی می‌کنند. در این قسمت‌بندی چهار حالت به وجود می‌آید.

حالت اول: عامل با سطح مثبت پالس ساعت: اگر فلیپ‌فلاپ با سطح مثبت پالس ساعت عمل کند (عامل با سطح مثبت)، یعنی در شرایطی که Clock در حالت پایدار یک است، اطلاعات ورودی را بپذیرد آن را به صورت شکل ۵-۲۰ نشان می‌دهند.

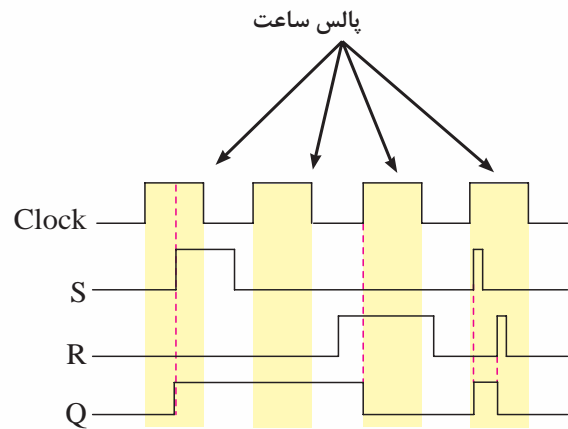
شکل ۵-۲۰- فلیپ‌فلاپ عامل با سطح مثبت پالس ساعت

حالت دوم: عامل با سطح منفی پالس ساعت: چنانچه فلیپ‌فلاپ با سطح منفی پالس ساعت عمل کند (عامل با سطح منفی)، در شرایطی که Clock Pulse در حالت پایدار صفر است و اطلاعات ورودی را بپذیرد آن را به صورت شکل ۵-۲۱ نشان می‌دهند.

شکل ۵-۲۱- فلیپ‌فلاپ عامل با سطح منفی پالس ساعت

در شکل ۵-۱۹- نمودار زمانی ورودی‌ها و خروجی مدار فلیپ‌فلاپ SR ساعتی را مشاهده می‌کنید. ورودی‌های S و R فقط در زمان حضور Clock می‌توانند مؤثر واقع شوند.

شکل ۵-۱۹- نمودار زمانی ورودی‌ها و خروجی فلیپ‌فلاپ SR ساعتی

شکل موج ورودی‌ها و خروجی Q در نمودار زمانی مدار با توجه به جدول صحت فلیپ‌فلاپ SR ساعتی مطابق جدول ۵-۵ رسم شده است.

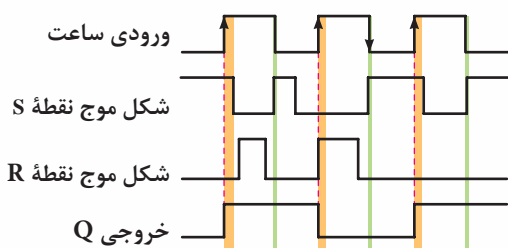
در شکل ۵-۱۹ مادامی که پالس ساعت در حالت

شکل ۲۵-۵ نمودار زمانی ورودی‌های فلیپ‌فلاپ و خروجی آن را بر اساس حالت‌های مختلف پالس ساعت در جدول ۶-۵ نشان می‌دهد.

جدول ۶-۵- جدول صحت فلیپ‌فلاپ RS ساعتی با

ورودی پالس ساعت

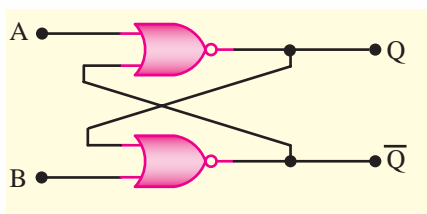
Clock	S	R	Q
0	x	x	بدون تغییر
1	x	x	" "
	x	x	" "
	0	0	بدون تغییر
	0	1	0 Reset
	1	0	1 Set
	1	1	ممنوع

شکل ۲۵-۵ نمودار زمانی پالس ساعت به ورودی‌ها و عملکرد خروجی فلیپ‌فلاپ SR ساعتی

۴-۵- الگوی پرسش

۱- در شکل ۲۶-۵ اگر $A=1$ و $B=1$ باشد Q و \bar{Q} در چه حالت منطقی قرار دارند؟

شکل ۲۶-۵- مربوط به سؤال ۱ الگوی پرسش

۲- در شکل ۲۷-۵ الف و ب وضعیت خروجی Q و \bar{Q} فلیپ‌فلاپ RS ساعتی با گیت NAND را تعیین کنید.

حالت سوم: عامل با لبه بالا رونده پالس ساعت: اگر فلیپ‌فلاپ بالبه بالا رونده (مثبت) پالس ساعت عمل کند (عامل با لبه بالا رونده)، یعنی در شرایطی که پالس ساعت لبه بالا رونده را طی می‌کند، اطلاعات را بپذیرد آن را به صورت شکل ۲۲-۵ نشان می‌دهند.

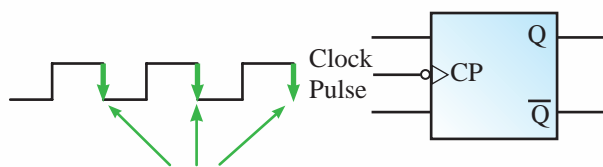

لبه بالا رونده (مثبت) پالس ساعت

شکل ۲۲-۵- فلیپ‌فلاپ عامل با لبه بالا رونده پالس ساعت

حالت چهارم: عامل با لبه پایین رونده پالس ساعت:

اگر فلیپ‌فلاپ با لبه پایین رونده (منفی) پالس ساعت عمل کند (عامل با لبه پایین رونده)، یعنی در شرایطی که پالس ساعت لبه پایین رونده را طی می‌کند، اطلاعات را بپذیرد آن را به صورت شکل ۲۳-۵ نمایش می‌دهند.

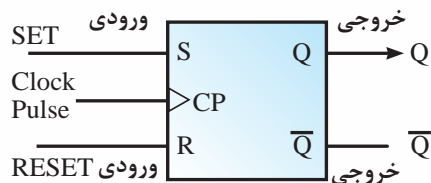

لبه پایین رونده (منفی) پالس ساعت

شکل ۲۳-۵- فلیپ‌فلاپ عامل با لبه پایین رونده پالس ساعت

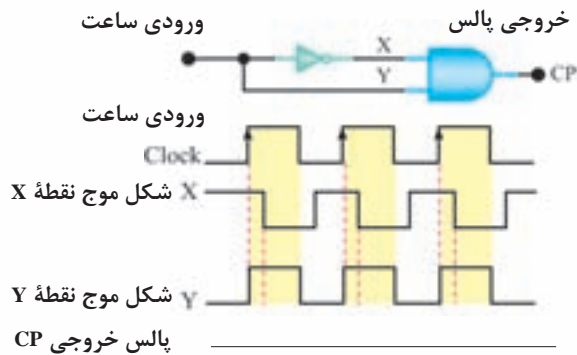
وضعیت بی‌اهمیت Don't care: در مدارهای منطقی

اگر وضعیت منطقی متغیر با یک خط ورودی (صفر یا یک بودن آن) اثری روی خروجی نداشته باشد، آن را وضعیت بی‌اهمیت می‌نامند و با X نشان می‌دهند. در شکل ۲۴-۵ و جدول ۶-۵ عملکرد ورودی‌های S و R با حالت X و عملکرد پالس ساعت در فلیپ‌فلاپ SR ساعتی نشان داده شده است.

شکل ۲۴-۵- فلیپ‌فلاپ RS ساعتی با پالس ساعت

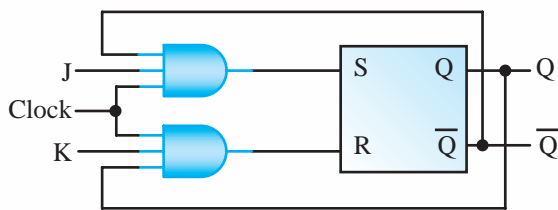
ورودی‌های آن و مشخصه تأخیر در انتشار، نمودار خروجی را رسم کنید.

شکل ۳۰-۵- مربوط به سؤال ۵ الگوی پرسش

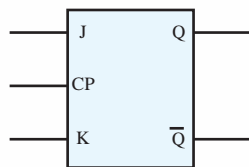
۵-۵- فلیپ فلاپ J-K

یکی از اشکال‌های فلیپ فلاپ R-S مربوط به حالت تعریف نشده آن یعنی وضعیت $S=R=1$ است. زیرا در این حالت وضعیت غیر مجاز پیش می‌آید. برای اصلاح این حالت از فلیپ فلاپ J-K استفاده می‌شود. در شکل ۳۱-۵ مدار فلیپ فلاپ J-K رسم شده است. فلیپ فلاپ دارای مدار داخلی با گیت NOR است.

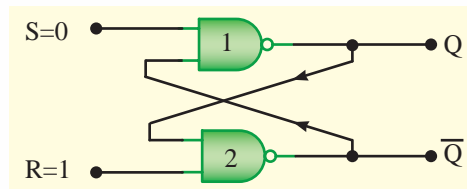
شکل ۳۱-۵- فلیپ فلاپ J-K

بلوک دیاگرام فلیپ فلاپ J-K را در شکل ۳۲-۵ مشاهده می‌کنید.

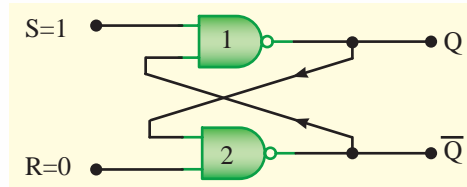
شکل ۳۲-۵- نماد بلوکی فلیپ فلاپ J-K

جدول درستی فلیپ فلاپ J-K در جدول ۷-۵ آمده است.

در $R=1$ و $S=0$

الف

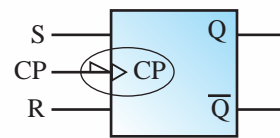

در $R=0$ و $S=1$

ب

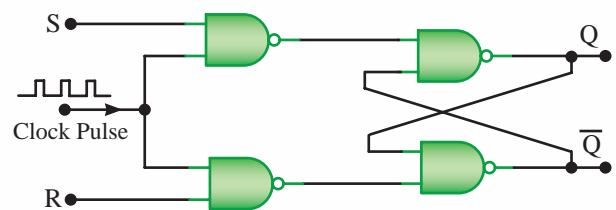
شکل ۲۷-۵- مربوط به سؤال ۲ الگوی پرسش

۳- فلیپ فلاپ شکل ۲۸-۵ با کدام مشخصه پالس ساعت کار می‌کند؟

شکل ۲۸-۵- مربوط به سؤال ۳ الگوی پرسش

۴- مدار FF-SR شکل ۲۹-۵ را در نظر بگیرید. در فاصله زمانی که پالس ساعت فعال است (در حالت «یک» منطقی قرار دارد) چنانچه در این شرایط وضعیت ورودی‌های فلیپ فلاپ تغییر کند خروجی‌های آن در چه وضعیتی قرار می‌گیرند؟ آیا تغییر وضعیت خروجی‌ها در سیستم اختلال ایجاد می‌کند یا خیر؟ شرح دهید.

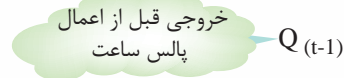
شکل ۲۹-۵- مربوط به سؤال ۴ الگوی پرسش

۵- با استفاده از مدار شکل ۳۰-۵ و نمودار زمانی

جدول ۷-۵- جدول صحت فلیپ فلاپ J-K

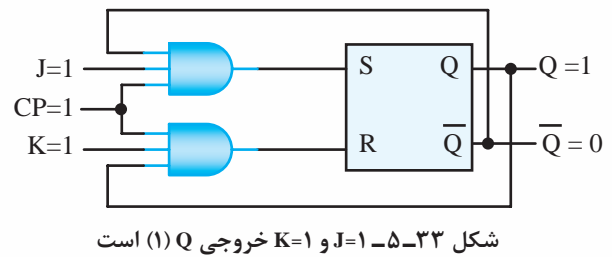
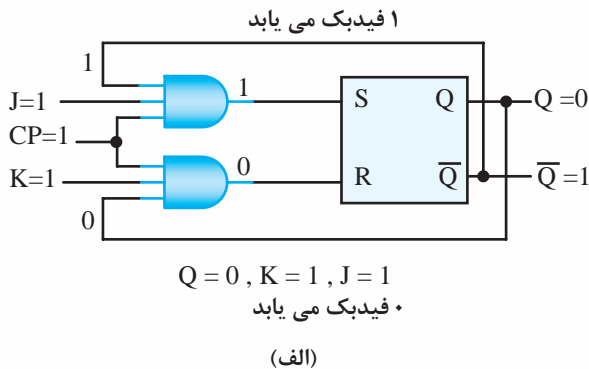
J	K	$Q_{(t)}$
0	0	$Q_{(t-1)}$
0	1	0
1	0	1
1	1	$\overline{Q}_{(t-1)}$

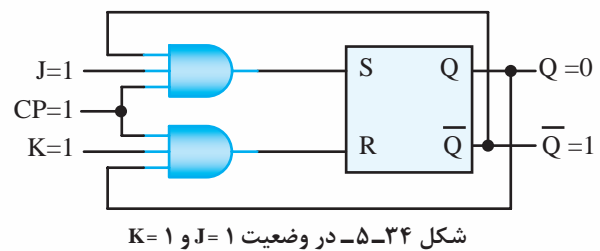
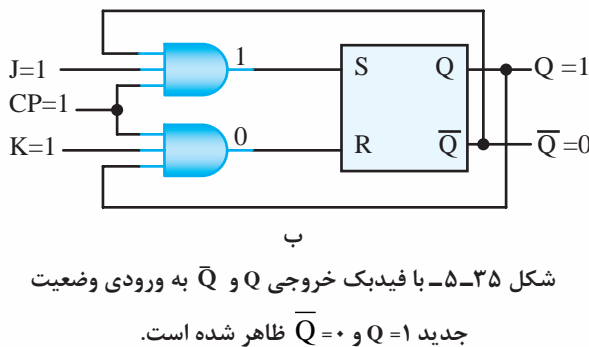
قبلی خود تغییر حالت می‌دهد. این وضعیت را که شبیه قطع و وصل کردن یک کلید است حالت کلیدی می‌نامند. باید توجه داشت تغییر وضعیت Q و \overline{Q} زمانی رخ می‌دهد که پالس ساعت فعال باشد، ($CP=1$) طبیعی است اگر پالس ساعت فعال نباشد یعنی $CP=0$ شود Q و \overline{Q} تغییر وضعیت نمی‌دهند و حالت اولیه خود را حفظ می‌کنند.

۱-۵-۵- عیب فلیپ فلاپ J-K: همان‌طور که مشاهده کردید فلیپ فلاپ J-K توانسته است حالت تعریف نشده فلیپ فلاپ R-S را برطرف کند. چون خروجی‌های Q و \overline{Q} مستقیماً به ورودی‌ها فیدبک شده‌اند. اگر در این حالت پالس ساعت برابر با (۱) باقی بماند، به دلیل وجود فیدبک، مقادیر مرتباً تغییر می‌کنند و خروجی فلیپ فلاپ دائماً بین صفر و یک نوسان می‌کند. در شکل ۵-۳۵ الف و ب تغییر وضعیت Q و \overline{Q} نشان داده شده است.

این جدول نشان می‌دهد حالت ممنوعه برطرف شده است یعنی هنگامی که $J=K=1$ می‌شود، اگر فلیپ فلاپ مطابق شکل ۵-۳۳ در حالت Set یعنی $Q=1$ قرار داشته باشد، وضعیت آن تغییر می‌کند و Reset می‌شود.

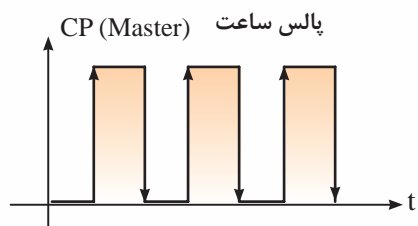
بنابراین مطابق شکل ۵-۳۴، خروجی $Q=1$ به حالت $Q=0$ تغییر حالت می‌دهد.

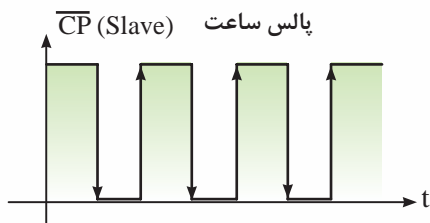
Q و \overline{Q} برعکس حالت قبل شده است.

حال اگر مطابق شکل ۵-۳۶ پالس ساعت مساوی صفر ($CP=0$) شود، در این لحظه Q روی آخرین وضعیت خود ثابت می‌ماند. این حالت فلیپ فلاپ را

هم‌چنین اگر فلیپ فلاپ در وضعیت Reset یعنی $Q=0$ باشد با برقراری $J=K=1$ به وضعیت Set می‌رود یعنی $Q=1$ می‌شود به عبارت دیگر حافظه به حالتی برعکس وضعیت

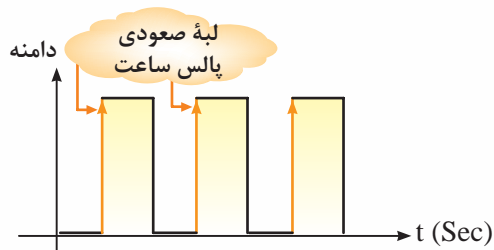
الف) پالس ساعت Master

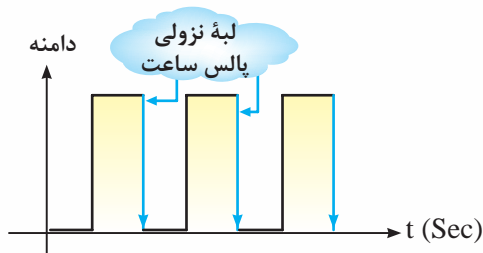
ب) پالس ساعت Slave

شکل ۵-۳۸ - پالس‌های Master و Slave

هنگامی که پالس از ولتاژ صفر به سمت سطح ولتاژ زیاد تغییر می‌کند، به این بخش لبه صعودی پالس (لبه بالا رونده) گویند. شکل ۵-۳۹ - الف لبه صعودی پالس را نشان می‌دهد. هنگامی که پالس از سطح ولتاژ زیاد به سمت سطح ولتاژ صفر نزول می‌کند این بخش، لبه نزولی پالس (پایین رونده) نام دارد. شکل ۵-۳۹ - ب لبه نزولی پالس را نشان می‌دهد.

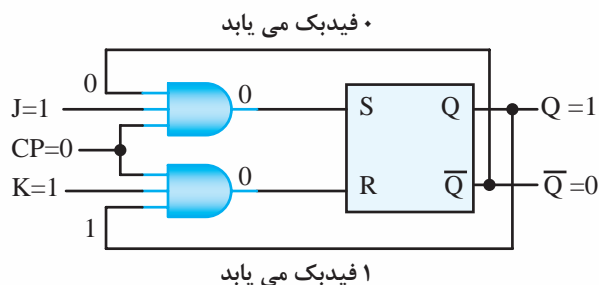
الف) پالس و لبه صعودی آن

ب) پالس و لبه نزولی آن

شکل ۵-۳۹ - پالس ساعت و لبه‌های صعودی و نزولی

پدیده دور خود چرخیدن Race Around می‌گویند. برای برطرف کردن این عیب از فلیپ‌فلاپ JK-MS استفاده می‌شود.

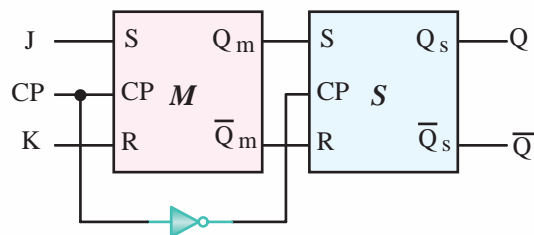

شکل ۵-۳۶ - Q و Q-bar فیدبک می‌شوند چون CP=0 است خروجی

تغییر نمی‌کند

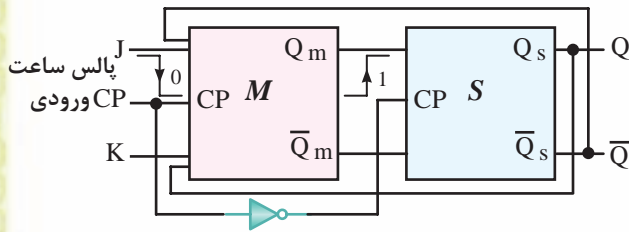
۵-۵-۲ - فلیپ‌فلاپ JK-MS (JK-Master slave):

فلیپ‌فلاپ JK-MS از دو فلیپ‌فلاپ S-R مجزا درست شده است که یکی مستر (اصلی Master) و دیگری اسلیو (فرعی - Slave) نام دارد. شکل ۵-۳۷ - بلوک دیاگرام این فلیپ‌فلاپ را نشان می‌دهد. خطوط فیدبک از Q و Q-bar به ورودی‌ها رسم نشده است.

شکل ۵-۳۷ - بلوک دیاگرام فلیپ‌فلاپ JK-MS بدون رسم مسیر فیدبک

با توجه به بلوک دیاگرام شکل ۵-۳۷ درمی‌یابیم پالس ساعت فلیپ‌فلاپ Master معکوس (NOT) می‌شود و به عنوان پالس ساعت فلیپ‌فلاپ Slave عمل می‌کند. شکل‌های ۵-۳۸ الف و ب وضعیت پالس ساعت Master و Slave را نسبت به هم نشان می‌دهد.

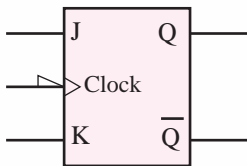

شکل ۵-۴۲- هنگامی که Q و Q̄ به ورودی مدار فیدبک می‌رسند CP=۰ است.

جدول درستی فلیپ‌فلاپ JK-MS مانند جدول درستی فلیپ‌فلاپ JK است. فقط در فلیپ‌فلاپ JK-MS اطلاعات در لبه نزولی پالس ساعت وارد حافظه می‌شوند. جدول ۵-۸ جدول درستی فلیپ‌فلاپ JK-MS را نشان می‌دهد بلوک دیاگرام فلیپ‌فلاپ JK-MS را در شکل ۵-۴۳ ملاحظه می‌کنید.

جدول ۵-۸- جدول درستی فلیپ‌فلاپ JK-MS

J	K	CP	Q _t
0	0		Q _(t-1) حالت قبلی را حفظ می‌کند
0	1		0 RESET
1	0		1 SET
1	1		Q̄ _(t-1) حالت قبلی عکس می‌شود

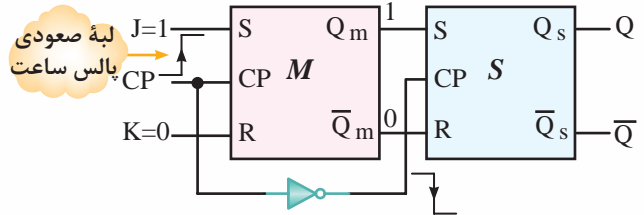
شکل ۵-۴۳- بلوک دیاگرام فلیپ‌فلاپ JK-MS

تمرین کلاسی ۲-۵: در شکل ۵-۴۴ الف مداریک فلیپ‌فلاپ JK را مشاهده می‌کنید. جدول ۵-۹ جدول صحت فلیپ‌فلاپ JK را نشان می‌دهد. شکل موج‌های ورودی و پالس ساعت در شکل ۵-۴۴-ب رسم شده است.

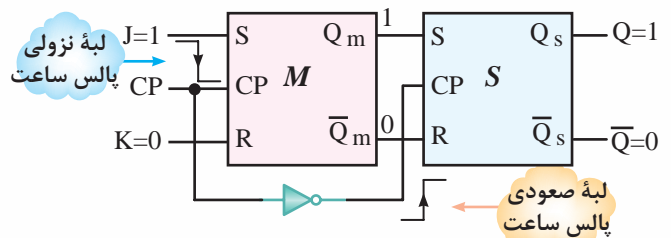
شکل موج خروجی Q و Q̄ را در نمودار شکل ۵-۴۵-ب رسم کنید.

در فلیپ‌فلاپ JK-MS در هنگام لبه صعودی پالس Master، اطلاعات ورودی وارد حافظه Master می‌شود. شکل ۵-۴۰ نشان می‌دهد که اطلاعات ورودی وارد حافظه Master شده است.

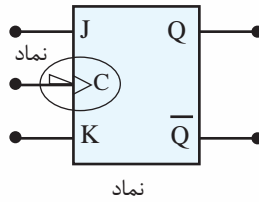

شکل ۵-۴۰- در هنگام لبه صعودی پالس ورودی، اطلاعات ورودی وارد حافظه Master می‌شود.

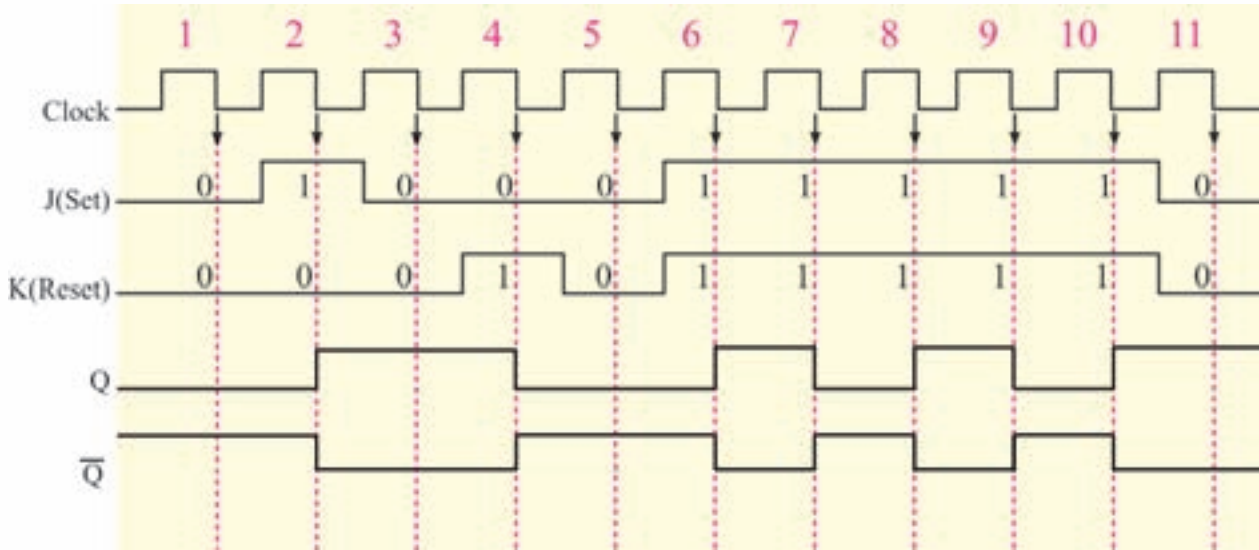
در هنگام لبه نزولی پالس ساعت ورودی، پالس ساعت فلیپ‌فلاپ Slave صعود می‌کند و اطلاعات حافظه Master، وارد حافظه Slave که حافظه خروجی است می‌شود. در شکل ۵-۴۱ لبه نزولی پالس ساعت Master و لبه صعودی پالس ساعت Slave و ورود اطلاعات حافظه Master به حافظه Slave نشان داده شده است. مشاهده می‌شود هنگامی که اطلاعات به خروجی فلیپ‌فلاپ Slave انتقال می‌یابد و می‌خواهد به ورودی فلیپ‌فلاپ Master فیدبک شود، دروازه فلیپ‌فلاپ Master بسته است یعنی CP=۰ است (شکل ۵-۴۲). بدین ترتیب اطلاعات برگشتی نمی‌تواند وارد حافظه Master شود و حافظه را به نوسان درآورد.

شکل ۵-۴۱- در هنگام لبه نزولی پالس ساعت ورودی، پالس ساعت Slave صعود می‌کند و اطلاعات وارد حافظه Slave می‌شود.

الف) نماد قراردادی فلیپ فلاپ JK با لبه پایین رونده پالس ساعت

ب) شکل موج ورودی‌ها و خروجی‌های فلیپ فلاپ

شکل ۴۴-۵- مدار فلیپ‌فلاپ JK و نمودار زمانی ورودی‌های آن

جدول ۹-۵- جدول صحت فلیپ‌فلاپ JK

C	J	K	Q_t
0	×	×	بدون تغییر $Q_{(t-1)}$
1	×	×	$Q_{(t-1)}$ " "
↓	0	0	بدون تغییر $Q_{(t-1)}$
↓	0	1	0 Reset
↓	1	0	1 Set
↓	1	1	عکس حالت قبل $\bar{Q}_{(t-1)}$ Toggle

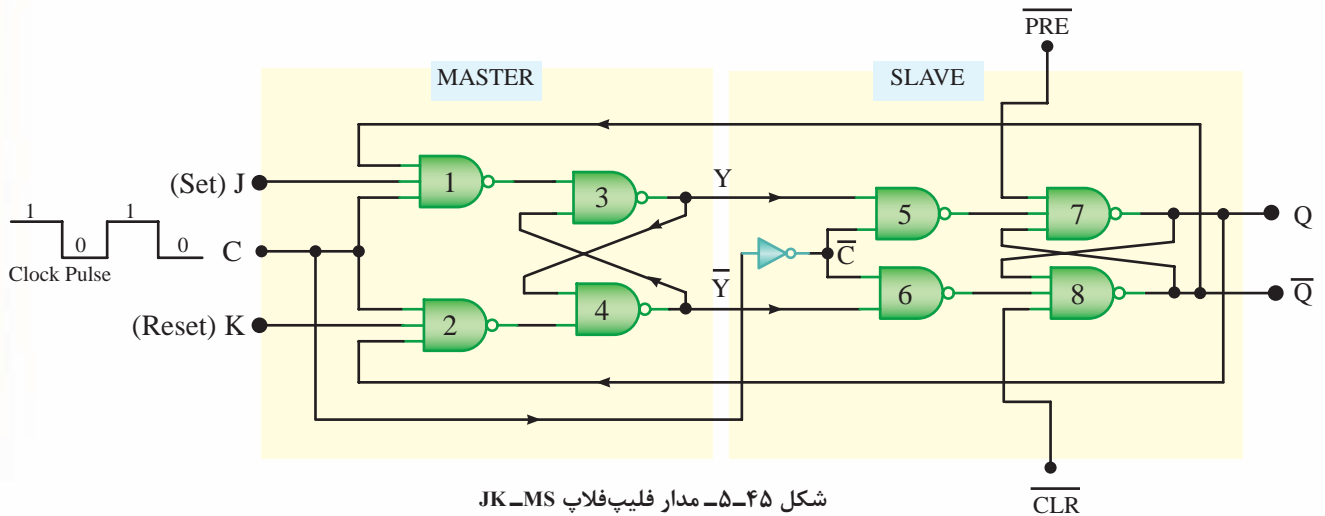

جهت هنرجویان علاقه‌مند: با توجه به مدار شکل ۴۵-۵ و پالس ساعت ورودی

الف) چنانچه ورودی J را یک منطقی و ورودی K را صفر منطقی قرار دهیم و با توجه به این که $Q=1$ و $\bar{Q}=0$ است. خروجی‌های Master (اصلی) یعنی Y و \bar{Y} چه مقداری خواهند داشت؟

ب) اگر پالس ساعت لبه پایین‌رونده خود را طی کند، Q و \bar{Q} چه مقداری را خواهند داشت؟

پ) اگر ورودی $J=1$ و $K=1$ قرار دهیم، وضعیت خروجی‌های Y و \bar{Y} و Q و \bar{Q} را بنویسید.

شکل ۵-۴۵ مدار فلیپ‌فلاپ JK-MS

در صورتی که $Pr = 0$ و $Cr = 1$ باشد مقدار $Q = 1$ می‌شود، همچنین اگر $Pr = 1$ و $Cr = 0$ باشد مقدار $Q = 0$ خواهد شد. ایجاد شرایط $Pr = 0$ و $Cr = 0$ ناپایدار ایجاد می‌کند. وضعیت $Pr = 1$ و $Cr = 1$ تغییر در حافظه به وجود نمی‌آورد.

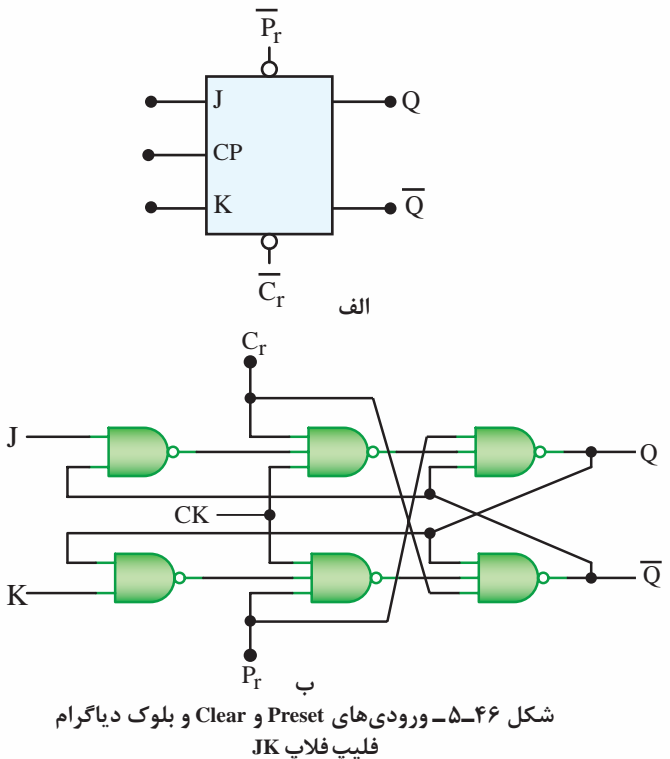
$$\begin{matrix} Pr = 0 \\ Cr = 1 \end{matrix} \quad Q = 1$$

$$\begin{matrix} Pr = 1 \\ Cr = 0 \end{matrix} \quad Q = 0$$

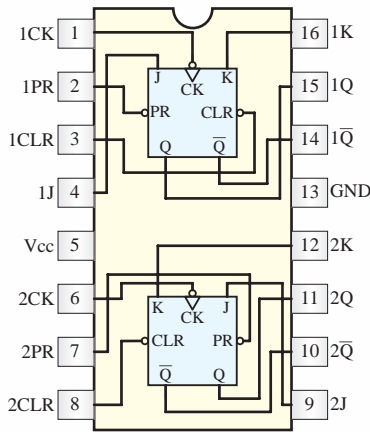
جدول ۵-۱۰ جدول درستی کامل یک فلیپ‌فلاپ JK همراه با خط‌های Pr و Cr رسم شده است.
جدول ۵-۱۰ جدول درستی کامل یک فلیپ‌فلاپ JK با ورودی Pr و Cr

P_r	C_r	CP	J	K	Q_t
0	0	X	X	X	حالت ناپایدار *
0	1	X	X	X	Preset برشده 1
1	0	X	X	X	Clear پاک شده 0
1	1	-	X	X	حالت قبلی را $Q_{(t-1)}$ حفظ می‌کند
1	1		0	0	$Q_{(t-1)}$
1	1		0	1	Reset
1	1		1	0	Set
1	1		1	1	حالت قبلی $Q_{(t-1)}$ عکس می‌شود

۵-۵-۳ عملکرد ورودی‌های پیش‌تنظیم (Preset) Pre و پاک کردن (Clear) Clr: در زمان وصل تغذیه به مدار فلیپ‌فلاپ، وضعیتی که حافظه در آن قرار می‌گیرد یعنی حالت Q، در انواع فلیپ‌فلاپ‌ها کاملاً تصادفی است. برای ایجاد یک حالت معین و تعریف شده اولیه از ورودی «پری‌ست» پیش‌تنظیم (Preset) و «کلیر» پاک کردن (Clear) استفاده می‌کنیم. و Clr مانند شکل ۵-۴۶ ب مستقیماً روی Q و \bar{Q} اثر می‌گذارند. در شکل ۵-۴۶ الف بلوک دیگرام فلیپ‌فلاپ JK با Pr و Clr نشان داده شده است.

شکل ۵-۴۶ - ورودی‌های Clear و Preset و بلوک دیگرام فلیپ‌فلاپ JK

شکل ۵-۴۸- نماد داخلی آی سی ۷۴۷۶

جدول ۵-۱۱ جدول درستی یکی از فلیپ فلاپ‌های ۷۴LS۷۶ را نشان می‌دهد. حالت X به معنی این است که وضعیت ورودی اهمیتی ندارد و می‌تواند صفر یا یک باشد.

جدول ۵-۱۱- جدول درستی یکی از فلیپ فلاپ‌های آی سی ۷۴۷۶

INPUTS					OUTPUTS	
Preset	Clear	Clock	J	K	Q	\bar{Q}
L	H	X	X	X	H	L
H	L	X	X	X	L	H
L	L	X	X	X	H	H
H	H	↓	L	L	Q	\bar{Q}
H	H	↓	H	L	H	L
H	H	↓	L	H	L	H
H	H	↓	H	H	TOGGLE	
H	H	H	X	X	Q	\bar{Q}

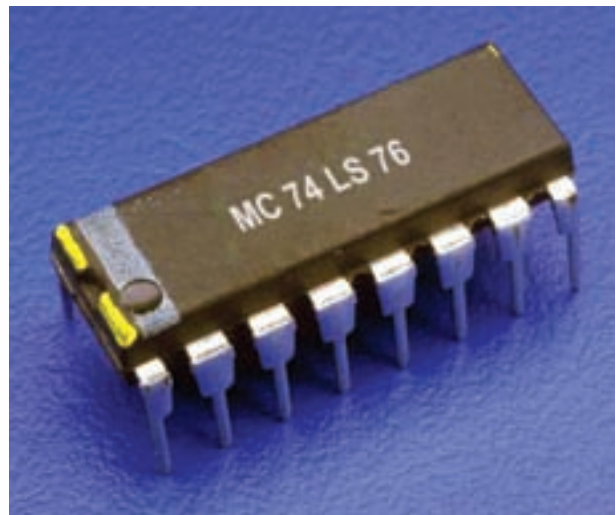
۵-۶- فلیپ فلاپ نوع D (تأخیری یا Delay)

این فلیپ فلاپ تنها دارای یک ورودی است که ورودی (D) نام دارد (شکل ۵-۴۹).

همان طور که قبلاً بیان شد در هنگام وصل اولیه تغذیه مدارهای ترتیبی، حالتی که هر فلیپ فلاپ انتخاب می‌کند کاملاً تصادفی است. برای ایجاد یک حالت معین و تعریف شده اولیه، از ورودی‌های Clear و Preset استفاده می‌کنند. این ورودی‌ها مستقیماً بر Q و \bar{Q} تأثیر می‌گذارند و چون برای اثرگذاری آنها روی فلیپ فلاپ به فعال بودن پالس ساعت نیاز نیست، ورودی‌های موازی یا ورودی‌های ناهم‌زمان (Asynchronous Inputs) نامیده می‌شود.

همان گونه که در شکل ۵-۴۶- ب مشاهده می‌کنید، این ورودی‌ها مستقیماً دروازه‌های انتهایی مدار را تحت تأثیر قرار می‌دهند. مطابق جدول ۵-۱۰، جدول صحت کامل فلیپ فلاپ JK با خط‌های Clr و Pr، باید از ایجاد حالت $Pr = Cr = 0$ که موجب ناپایداری مدار می‌شود، جلوگیری کرد.

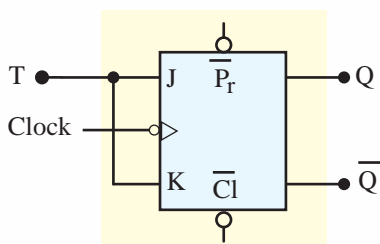
۵-۵-۴- تراشه ۷۴LS۷۶: آی سی ۷۴LS۷۶ یک تراشه ۱۶ پایه است که در داخل آن دو عدد فلیپ فلاپ JK-MS جاسازی شده است. شکل ۵-۴۷ شکل ۵-۴۸ ظاهری این آی سی را نشان می‌دهد. در شکل ۵-۴۸ فلیپ فلاپ‌های داخل این آی سی رسم شده‌اند.

شکل ۵-۴۷- شکل ظاهری آی سی ۷۴۷۶

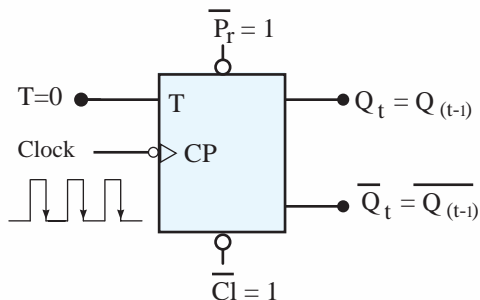
۵-۷- فلیپ فلاپ نوع T (کلیدی یا Toggle)

اگر دو ورودی فلیپ فلاپ JK را به هم وصل کنیم و اتصال مشترک را T بنامیم، فلیپ فلاپ جدیدی ساخته می‌شود که به آن فلیپ فلاپ نوع T یا کلیدی گویند. شکل ۵-۵۲ نحوه تبدیل فلیپ فلاپ J-K را به T نشان می‌دهد. با توجه به شکل درمی‌یابیم که اطلاعات ورودی‌های J و K با هم برابرند.

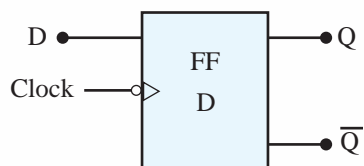
شکل ۵-۵۲- تبدیل فلیپ فلاپ J-K به T

پس اگر $T=0$ باشد، مطابق شکل ۵-۵۳، $J=K=0$ است. در این صورت حافظه بدون تغییر می‌ماند.

شکل ۵-۵۳- $T=0$ است و Q و Q-bar تغییر نمی‌کند.

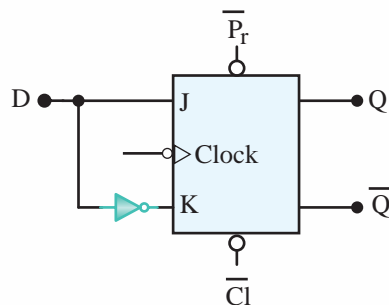
حال چنانچه $T=1$ باشد، $J=K=1$ است. در این حالت طبق شکل ۵-۵۴ با هر پالس ساعت وضعیت حافظه برعکس حالت قبل می‌شود. یعنی اگر حافظه Set است به حالت Reset و اگر Reset است به حالت Set تغییر می‌دهد.

شکل ۴۹-۵- فلیپ فلاپ D

از این فلیپ فلاپ به عنوان یک سلول ثبات (ثبت کننده) استفاده می‌کنند. زیرا اطلاعات ورودی آن پس از هر پالس ساعت وارد حافظه فلیپ فلاپ می‌شود و تا پالس ساعت بعدی آن را حفظ می‌کند.

این فلیپ فلاپ را می‌توان به کمک هر یک از انواع فلیپ فلاپ‌های SR, JK, یا JK-MS طراحی کرد. برای این منظور باید ورودی S را نفی کنیم سپس آن را به R اتصال دهیم. همچنین می‌توان ورودی J را نفی کرد و به ورودی K اتصال داد. شکل ۵-۵۰ یک فلیپ فلاپ D را با استفاده از فلیپ فلاپ J-K نشان می‌دهد.

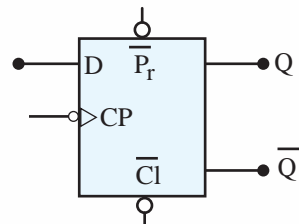

شکل ۵۰-۵- فلیپ فلاپ D با استفاده از فلیپ فلاپ JK

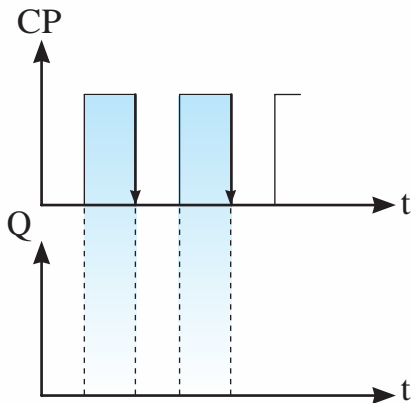
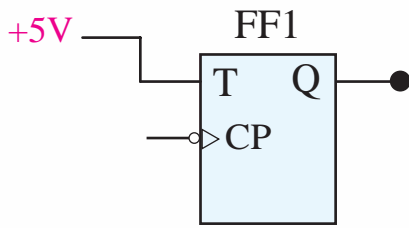
جدول درستی فلیپ فلاپ D مطابق جدول ۵-۱۲ است. در شکل ۵-۵۱ بلوک دیاگرام فلیپ فلاپ نوع D رسم شده است.

جدول ۱۲-۵- جدول درستی فلیپ فلاپ D

CP	D	Q
	0	0
	1	1

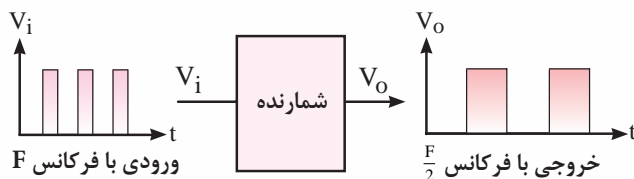
شکل ۵۱-۵- بلوک دیاگرام فلیپ فلاپ D

شکل ۵-۵۶- فلیپ فلاپ T و شکل موج پالس ساعت و خروجی آن
 از فلیپ فلاپ T اغلب به عنوان تقسیم کننده
 فرکانس در ساختمان مدارهای ساعت یا شمارنده
 استفاده می شود. شکل ۵-۵۷- الف یک شمارنده و
 شکل ۵-۵۷- ب شمارنده به عنوان تقسیم کننده فرکانس
 را نشان می دهد.

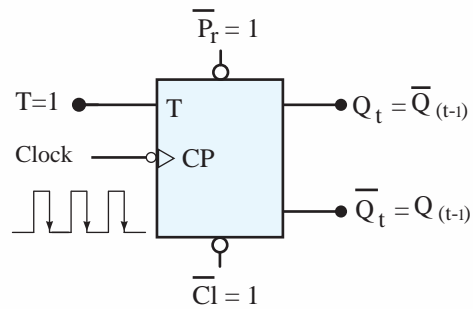

الف) یک شمارنده

ب) شمارنده به عنوان مقسم فرکانس

شکل ۵-۵۷- الف یک شمارنده و شمارنده به عنوان مقسم فرکانس

شکل ۵-۵۴- T=1 است در لبه نزولی پالس ساعت Q برعکس می شود.
 جدول ۵-۱۳ جدول درستی T-FF را بر اساس عملکرد
 JK-FF نشان می دهد. این جدول را می توان به صورت
 جدول ۵-۱۴ خلاصه کرد. بلوک دیاگرام فلیپ فلاپ T
 در شکل ۵-۵۵ آمده است.

جدول ۵-۱۳- جدول درستی T-FF بر اساس عملکرد

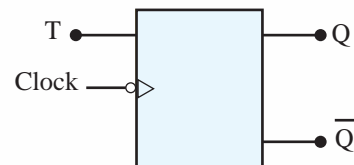
JK-FF

T	CLK	J	K	$Q_{(t-1)}$	Q_t
0		0	0	0	0
0		0	1	1	1
1		1	1	0	1
1		1	1	1	0

جدول ۵-۱۴- جدول درستی T-FF

T	CP	Q_t
0		$Q_{(t-1)}$
1		$\bar{Q}_{(t-1)}$

حالت قبلی را حفظ می کند
 حالت قبلی برعکس می شود

شکل ۵-۵۵- بلوک دیاگرام T-FF

تمرین کلاسی ۵-۳: شکل موج خروجی
 Q فلیپ فلاپ T را به ازای دو پالس ساعت در
 شکل ۵-۵۶ رسم کنید.

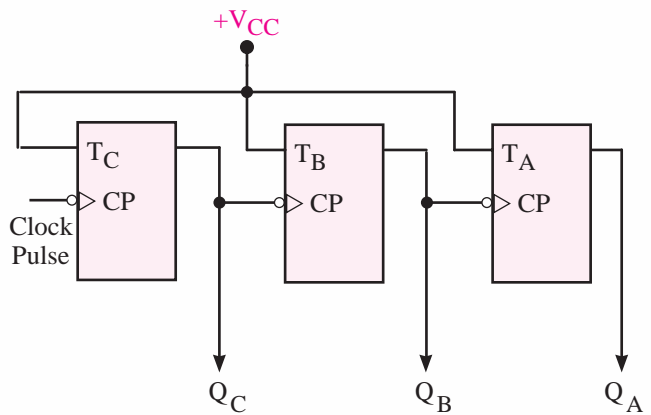
مثال ۵-۱: اگر سه طبقه فلیپ فلاپ را مطابق شکل ۵-۵۸ به هم وصل کنیم، یک شمارش گر باینری سه بیتی تشکیل می‌شود. فرکانس و شکل موج خروجی هر یک از فلیپ‌فلاپ‌ها را بدست آورید.

همان‌طور که مشاهده می‌کنید، فلیپ‌فلاپ طبقه C در حکم یک تقسیم‌کننده فرکانس پالس ساعت عمل می‌کند زیرا پالس ساعت فلیپ‌فلاپ طبقه B از خروجی طبقه C دریافت شده‌است، خروجی این طبقه بار دیگر فرکانس پالس ساعت را تقسیم بر ۲ می‌کند

$$Q_B = \frac{Q_C}{2} = \frac{\text{Clock}}{2} = \frac{\text{Clock}}{4}$$

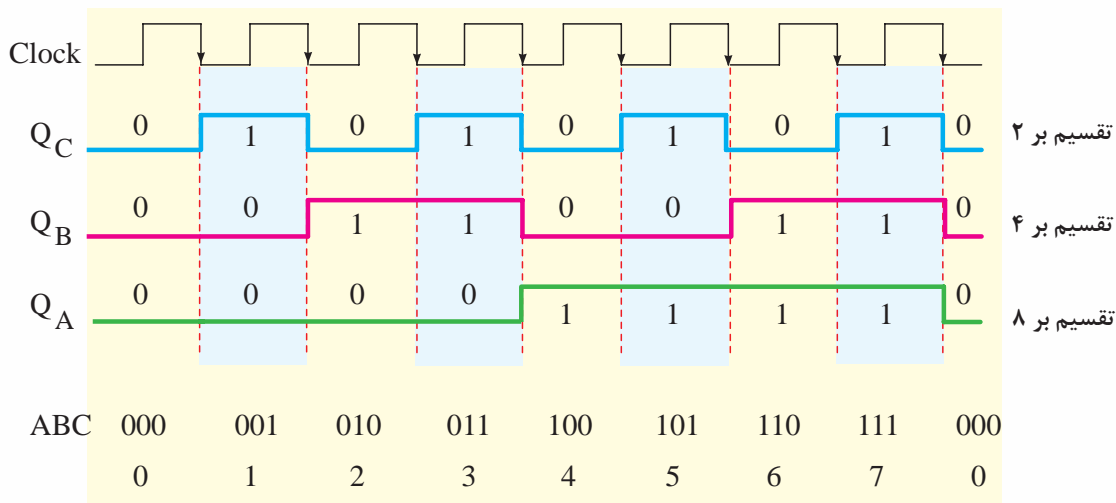
و به همین ترتیب، فلیپ‌فلاپ طبقه A فرکانس پالس ساعت را تقسیم بر ۸ می‌کند. در شکل ۵-۵۹ دیاگرام زمانی یک شمارنده سه بیتی را مشاهده می‌کنید.

$$Q_A = \frac{Q_B}{2} = \frac{\frac{\text{Clock}}{4}}{2} = \frac{\text{Clock}}{8}$$

شکل ۵-۵۸- مدار شمارنده سه‌بیتی

حل: در بررسی مدار فوق فرض شده است که کلیه فلیپ‌فلاپ‌ها در ابتدا Reset شده باشند. به‌علاوه، فلیپ‌فلاپ‌ها را با لبه پایین‌رونده ساعت در نظر گرفته‌ایم.

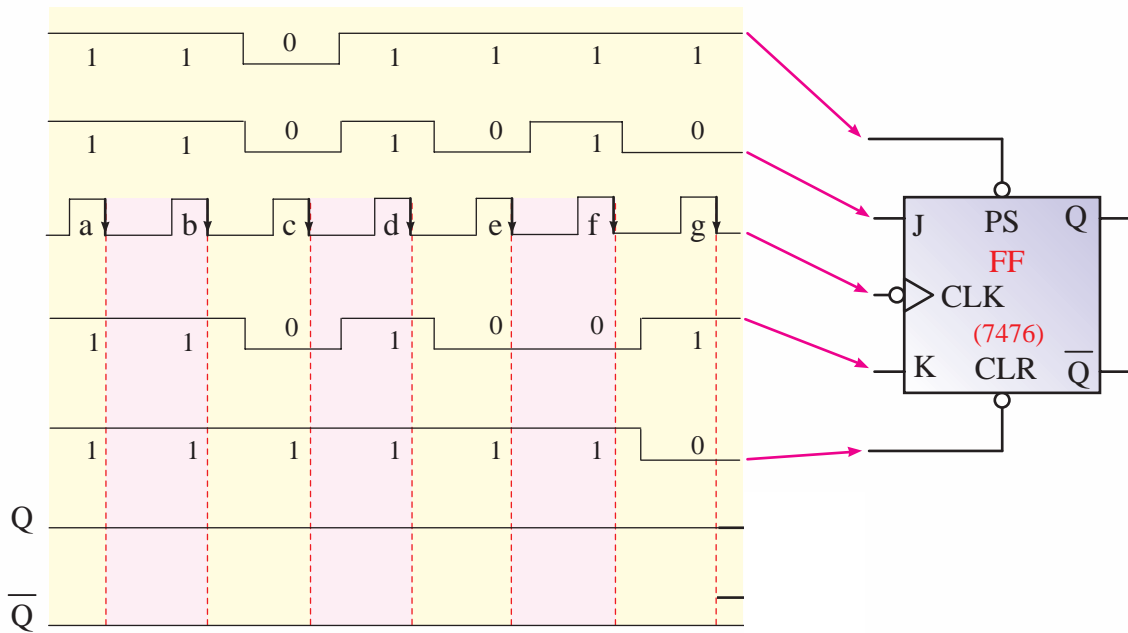
شکل ۵-۵۹- دیاگرام زمانی یک شمارنده سه بیتی

خروجی‌های Q و \bar{Q} را رسم کنید.

راهنمایی: فلیپ‌فلاپ را براساس جدول ۵-۱۱ تحلیل کنید.

۵-۸- الگوی پرسش

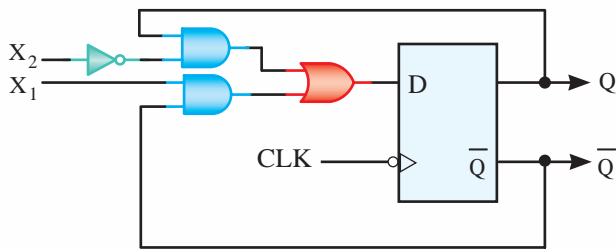
۱- در شکل ۵-۶۰ فرض کنید که فلیپ‌فلاپ در آغاز کار در حالت Reset قرار دارد نمودار دیاگرام تغییرات

شکل ۵-۶۰- نمودار دیاگرام زمانی مربوط به سؤال ۱ الگوی پرشش

رفتار کدام یک از فلیپ‌فلاپ‌ها را نشان می‌دهد؟

۲- خروجی Q یک D-FF عامل با لبه پایین‌رونده پالس ساعت را مطابق شکل ۵-۶۱ به ورودی آن برمی‌گردانیم.

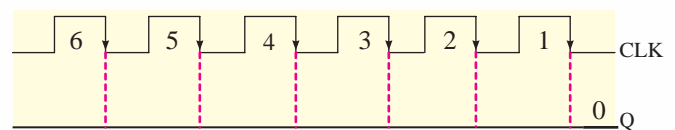
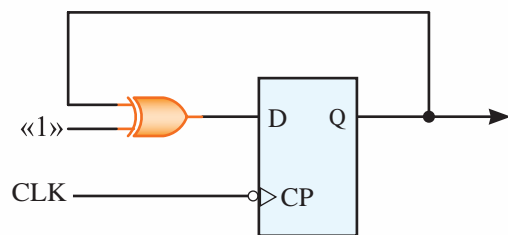

Clock	X ₂	X ₁	Q _(t-1)	Q(t)	$\bar{Q}(t)$
	0	0	0		
	0	0	1		
	0	1	0		
	0	1	1		
	1	0	0		
	1	0	1		
	1	1	0		
	1	1	1		

شکل ۵-۶۲- مدار و جدول صحت سؤال ۲ الگوی پرشش

۴- با فرض آن که فلیپ‌فلاپ شکل ۵-۶۳ در ابتدا Reset باشد، تغییرات بعدی وضعیت خروجی Q را در نمودار رسم کنید. نتیجه حاصل، رفتار کدام یک از فلیپ‌فلاپ‌ها را نشان می‌دهد؟

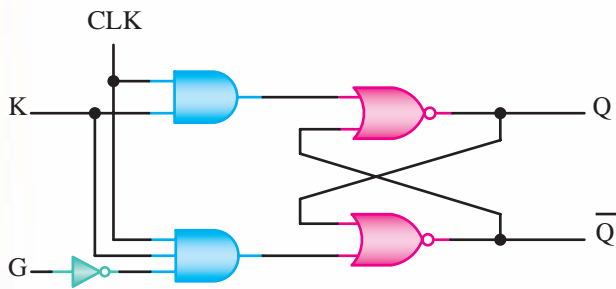
با فرض این که در آغاز کار فلیپ‌فلاپ Reset است، دیاگرام زمانی تغییر وضعیت‌های بعدی آن را رسم کنید، رفتار این مدار، رفتار کدام یک از فلیپ‌فلاپ‌ها را نشان می‌دهد؟

شکل ۵-۶۱- مدار و نمودار زمانی سؤال ۲ الگوی پرشش

۳- فرض کنید فلیپ‌فلاپ شکل ۵-۶۲ در آغاز Reset باشد و با لبه پایین‌رونده پالس ساعت عمل کند. با توجه به این فرضیه جدول صحت مدار را کامل کنید. این جدول

۶- جدول صحت مدار شکل ۵-۶۵ را تکمیل کنید.

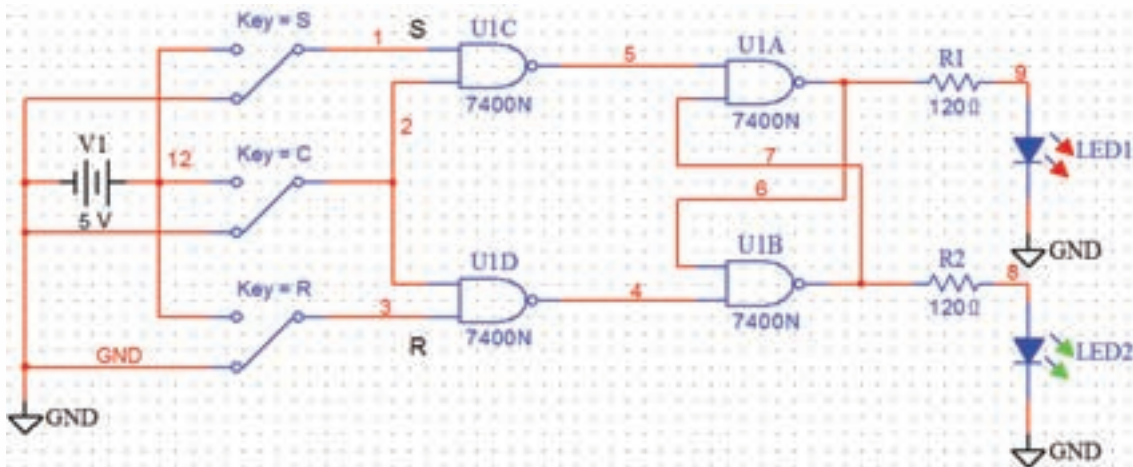
شکل ۵-۶۵- مدار سؤال ۶ الگوی پرسش

جدول ۵-۱۵- جدول سؤال ۶ الگوی پرسش

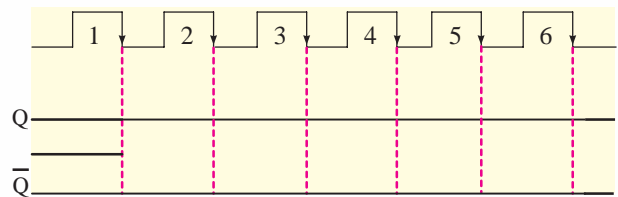
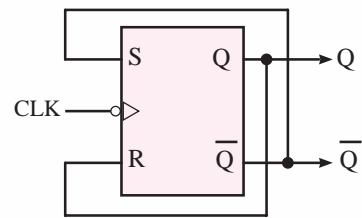
CLK	K	G	Q(t)

۵-۹- کار با نرم افزار

مدار شکل ۵-۶۶ فلیپ فلاپ با پالس ساعت را نشان می دهد. مدار را توسط نرم افزار مولتی سیم ببندید و صحت عملکرد آن را مطابق جدول صحت مربوطه بررسی کنید.

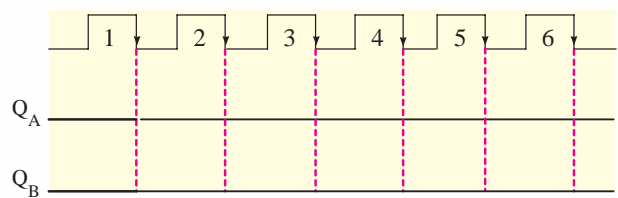
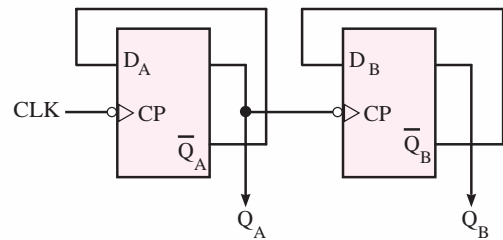

شکل ۵-۶۶- مدار فلیپ فلاپ با پالس ساعت

شکل ۵-۶۳- مدار دیاگرام زمانی سؤال ۴ الگوی پرسش

۵- فرض کنید فلیپ فلاپ های شکل ۵-۶۴ در آغاز در حالت Reset قرار دارد. پالس دیاگرام زمانی Q_A و Q_B را در نمودار رسم کنید و چگونگی کار مدار را توضیح دهید.

شکل ۵-۶۴- مدار دیاگرام زمانی سؤال ۵ الگوی پرسش